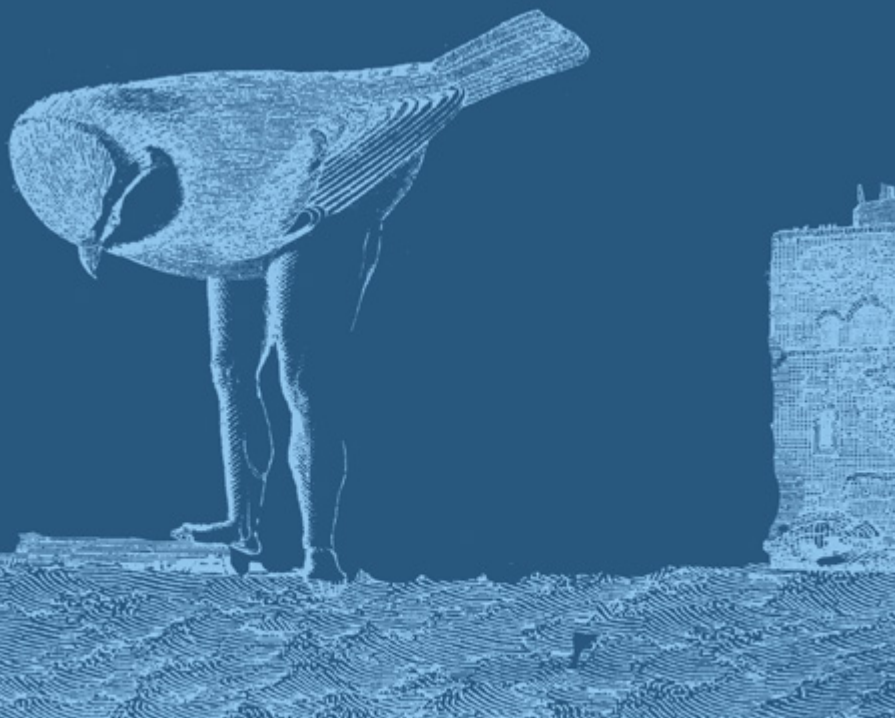

KATJA KAUKONEN

*Saari,
jonne linnut lentävät kuolemaan*

KATJA
KAUKONEN

Saari,
jonne linnut lentävät kuolemaan

Werner Söderström Osakeyhtiö

Kiitos

*Taiteen edistämiskeskus,
WSOY:n kirjallisuussäätiö ja
Kirjallisuuden edistämiskeskus sekä
psykiatri Riikka Leskelä-Pelander*

© Katja Kaukonen ja WSOY 2020

Werner Söderström Osakeyhtiö

ISBN 978-951-0-44655-3

Painettu EU:ssa

Sylvie (1921–1966)

Hei Samuli!

Olen ollut selittämättömän levottomuuden vallassa, sillä olen joutunut työssäni yllättävään tienhaaraan.

Luulin, että näitä saaria oli Suomessa vain yksi, Seili. Onko ollut toinenkin, peilikuva tai sisarsaari? Kuulin huhuja ja suoranaisia kummitusjuttuja, kun kävin haastattelemassa saariston asukkaita, mutta ainahan liioitteluja kuulee, etenkin jos tulee yhteisön ulkopuolelta. En olisi kiinnittänyt tarinoihin huomiota, mutta osa haastatelluista vaikenä, kun kysyin toisesta saaresta. »Edesmenneistä ei voi puhua», joku sanoi. Hän ei tarkoittanut ihmisiä, hän tarkoitti saarta! Kukaan ei osannut tai halunnut kertoa sen tarkkaa sijaintia eikä edes nimeä (vai eivätkö he uskaltaneet lausua sitä ääneen?), mutta moni mainitsi Tiiralinnan.

*Löysin vihdoin Kansallisarkistosta epämääräisen maininnan Tiiralinnasta, mutta se oli viivattu yli ja viereen oli kirjoitettu: »Kokeiluasteella. Peruuntunut suunnitelma. Tulokseton». Ehkä en olisi poikennut alkuperäisestä ideastani, jos minulle ei olisi lähetetty tätä vanhaa käsikirjoitusta. Vai millä nimellä sitä pitäisi kutsua? Ensilehdellä lukee »Saari, jonne linnut lentävät kuolemaan. Historiikki, elämäkirja taikka sairaskertomus muuttolinnuista. Saga. (Satu)». Sivu-
jen ympärille oli sidottu sininen silkkinauha. Mukana ei tullut saatetta, enkä tiedä, kuka tarinan kirjoitti. Siinä on kuitenkin niin useita yhtymäkohtia kuulemiini kertomuksiin, etten voi ohittaa sitä.*

Lähetän sinulle kopion käsikirjoituksesta. Miten luotettava pidät sitä? Voinkohan käyttää tekstiä lähteenä työssäni, vai onko viisainta unohtaa käsikirjoitus ja pitäytyä alkuperäisessä suunnitelmassa?

Valvon yöt, kun mietin tuota saarta. Kuulen linnut, näen unta heistä.

Parhain terveisin

Katja

Tämä on jokin noista surullisista saarista, tämä on kaikki ne saaret, eikä tämä ole mikään niistä saarista. On ennen aikaista kutsua saarta surulliseksi, sehän on vain osa maisemaa. Vasta saareen astuvat ihmiset antavat sille merkityksiä, se tulee leimatuksi heidän kohtaloidensa kautta, sitä aletaan heidän vuokseen karttaa tai ihailia. Ihminen leimaa, ihminen sepittää, unohdus voi puhdistaa paikan merkityksistä. Onko saari vielä neitseellinen, olemassa täydessä maiseman ominaisuudessaan, pienenä kaistaleena maata keskellä merta, vai joko se on raskautettu tarinoiden painolastilla? Saaren ohi lentävät linnutko osaisivat vastata?

KEVÄTMUUTTO

» - vasta-alkajan on hyvinkin vaikea päästä perille, minkä näköinen lintu milläkin tavoin ääntää. Mutta keväisin ne ikään kuin esittäytyvät meille vuoron perään, toinen toisensa jälkeen. Nyt ehtii rauhassa tutustua kunkin lajin ulkomuotoon ja ääniin erikseen, ennen kuin oudon äänen kuullessaan tietää taas uuden tulokkaan saapuneen, jonka kanssa nyt vuorostaan saa ruveta tekemään tuttavuutta. Pane merkille, paitsi lintujen ulkomuotoa ja ääntä, myöskin niitten lento-tapa sekä muuttavatko ne yksitellen vaiko parvittain.»

Selma Hällström:

»Keväthuomautuksia nuorille luonnontieteilijöille».

Nuori voima -lehti. 1.1.1911.

Saari makasi keskellä meren sumua yksinäisenä ja uneliaana. Maisemaa aikoinaan asuttaneet nunnat olivat läheneet takaisin mantereelle kauan sitten. Elettiin 1920-luvun puoliväliä, eikä kukaan heistä ollut enää elossa. Päärakennus oli yhä olemassa, samoin hallintorakennus ja rannan kalastajamaja venevajoineen. Kirkon seinät seisoivat mäellä, mutta katto ja ikkunalasit puuttuivat ja alttaritaulun sijaan näki meren. Kivisellä kirkkokäytävällä lojui tuulen riepottamia oksia ja kasapäin lintujen luurankoja.

Päärakennuksen korjaustyöt oli aloitettu. Mantereelta matkasi taas miehiä mukanaan viemäri- ja vesiputkia, lautapinoja ja ikkunalaseja, huonekalut ja kylpyammeet tuotaisiin myöhemmin. Taivaalla kulki raskaita, tummia pilvilauttoja. Kun ne osuivat toisiinsa, pystyi melkein tuntemaan, kuinka maapallo järisi, kuului narahtelua, kirskuntaa ja pauketta. Pilvien väliin muodostui hetkeksi ihmisen mentäviä aukkoja, joista valo pudotti maahan ja mereen kirkkaita vajereitaan.

Luotolaiset katselivat ohii lipuvia, kauas ulapalle katoavia veneitä, siristelivät silmiään ja pudistelivat päätään:

»Tiiralinnaan menossa, silkkaa hulluutta!»

Kaikki saarella tapahtuva eteni mantereella päätetyn suunnitelman mukaan: Ensin toiminta, puuhakkaat miehet, jotka tekivät mitä käsketty oli, raivasivat, paikkasivat reiät ja repeämät, peittivät laastilla ja maalilla kaiken, mikä kaipasi kätkemistä, herättivät kolkkeella vanhan rakennuksen jälleen asumiskelpoiseksi, vasaran napautuksia kuin lääkäri olisi kokeillut polven refleksiä, lopulta kantoivat ammeet ja huonekalut paikoilleen. Sitten tulisivat tomerat naiset, jotka kohtaisivat ihmismielen säröt ja halkeamat pelotta, uskaltaisivat komentaa ja kantaisivat vastuunsa tunteilematta liikaa.

Näiden kivijalkojen päälle saattoi myöhemmin asettaa heidät, joista kukaan ei saanut otetta. Yritetty oli! Siitä oli maallisen kolminaisuuden todistus: lääkärin, papin ja tuomarin. Olivatko he yhdessä Kaitselmuksen kaikkinäkevä silmä? Jumaluuttako ihmisen kohtalosta päättäminen olisi vaatinut? Jumaluutta vai julmuutta? Miehiä nämä päättäjät kuitenkin olivat, miehiä, jotka osasivat varoa liukkaita rantakallioita ja tunnistivat sairauden, synnin ja rikoksen, vaaran, joka naisissa saattoi lymytä. He löivät viisaat kallonsa yhteen, eikä säröjä syntynyt, koska he olivat lujaa tekoa eli saaneet elää vakaisissa, enimmäkseen kannustavissa ja järkeä pönkittämissä oloissa, toisin kuin nuo naiset, hauraat eli haurastetut astiat, vuotavat seulat, kumisevat vasket, helisevät symbaalit, laita- ja yöpuolet,

nousu- ja laskuvedet. Nämä miehet osasivat tehdä päätöksiä ja siirtää ihmisiä paikasta toiseen allekirjoituksella, yhdellä yksimielisen triangelinsa kilkautuksella.

Kolmikko pyrki hyvään ja teki ajan mittapuiden mukaan parhaansa, jotta yhteisö olisi turvassa, estettäisiin degeneraatio, alati lisääntyvä, periytyvä rikollisuus, moraalittomuus ja kaikenlainen loisiminen ja palautettiin tasapaino, mielenrauha ja sukupuolisiveellisyys. Ympäristö oli voimaton heikon perimän edessä. Tappaamaan he eivät sentään ruvenneet, vaikka joku olisi voinut ajatella karkotuksen tarkoittavan samaa. He eivät mieltäneet sitä karkotukseksi silloinkaan, kun aamuyöllä uni ei saapunut, maailmantuska nostatti hikikarpalot otsalle ja pään sisältä kuului naksutus kuin jonkin tumman, vaativan ajanlasku olisi alkanut. *Tik, tak, oikea, vasen, tik, tak, päivä, yö. Me kaikki olemme yhtä, samaa ihmisyyttä. Tik, tak, oikea, väärä.*

Niin naiset saivat menolipun, jonka määränpääksi oli kirjoitettu *Kauas* tai *Pois*. Rousseaulaisittain ajateltuna heidät palautettiin jaloiksi villeiksi kadotettuun paradiisiinsa, saaren ajattomaan pyöreyyteen vailla järjestäytyneen maailman kulmikkuuksia. Siellä he voisivat aloittaa kaiken alusta. Se oli todellakin uusi tilaisuus: saada muodostaa oma yhteisö tai jatkaa yksilökeskeistä, viettien määräämää elämää eräänlaisessa täysylläpidossa turvallisten seinien sisällä. Naiset pääsivät matkalle, loitolle houkutuksista eli helposti tuleen syttyivistä puutaloista, viettejä kiihottavista väkijuomista ja kuuliaiseen vaimoon liitetyistä miehistä.

Päätöksen allekirjoittaneet unohtivat luonnonvoimat, tuulen mahdin ja veden virtaukset, senkin että he itse

olivat todenneet, että näillä naisilla olivat jalat irti maasta. Mitä se tarkoitti? Sitäkö, että he olivat lintuja, liihottavia, karkuun pääseviä, eivät katoavaa tomua, eivät savinaisia eli vain miestensä sormenpäissä pehmeneviä, muovaajaa tottelevia eli kehonsa unohtaneita, ruumiisiinsa kuolleita? Entä saari, oliko se hallittavissa? Ei kannattanut kysellä, siitä seurasi hourupäisyyttä. Kannatti keskittyä naisen rooliin, poistamaan tahroja ja likaa, pesemään lapsia, vanhuksia, pyykkiä ja ikkunoita, kiillottamaan peilejä ja hopeaesineitä, kannatti keskittyä sukimaan tyttären hiuksia tiukoille, päähänpistoilta suojeleville leteille, kietomaan letit sädekehäksi, ruokkimaan häkkiin suljettuja kanarialintuja, laulamaan heleällä äänellä, välttelemään polttavaa aurinkoa, joka sulatti siipivahan ja nostatti halun riisuutua. Niin naisen kuuliaisuus kimmelsi, säteili ja helisi kauas, peitti huokaukset, lämmitti yhteisöä ja sen sääntöjä.

Kirkkaan ja helisevän lisäksi kaivattiin naisia, jotka olivat pelottomia ja lievästi seikkailunhaluisia mutta paikallaan pysyviä ja valmiita kaitsemaan triangelilla tuomittuja riitasointuja ja kuuntelemaan rääkäisyjä. Tässä matkasi nyt kaksi sellaista: toinen oli palkattu saareen emännäksi, toinen ylihoitajaksi. Heidän mielensä ja aikeensa olivat yhtä selkeitä kuin sää. Kumpikaan heistä ei ollut joutunut elämässään karikolle eikä myrskyyn, niin heidät palkanneet luulivat. Kumpikin heistä oli toimelias ja sitä laatua, jota mielenkuohut saati sään- ja maisemanvaihdokset eivät piinanneet: he söivät ja nukkuivat aina hyvin, myös oikealla kyljellä, heidän ei tarvinnut kaiken aikaa varjella sydäntään, ja he näkivät maailman selkeästi yhdenlaisena, muutamalla täsmällisellä värillä piirrettyä ilman murret-

tuja sävyjä, piilomerkityksiä tai muita monitulkinnallisuuksia.

Emäntä ja ylihoitaja olivat sosiaalisista suhteista pidätyviä ja siksi saaren autiuteen sopivia. Yhdenmukaisuus oli sattumaa, ei heidät saareen valinneiden miesten viisautta. Kumpaankaan pestiin ei ollut ollut tunkua. Naisille oli annettu asiasta valheellinen käsitys, voittajatunne, sillä sen arvioitiin nostattavan heissä heikoilla hetkillä esiin päättäväisyyden, jota kummankin työssä ja saaren olosuhteissa vaadittiin. Emännän ja ylihoitajan välit olisivat selkeät, koska molemmilla oli saareessa oma valtakuntansa. Toista valtakuntaa hallittaisiin kiiltävällä soppakauhalla ja terävällä veitsellä, toista avainnippulla ja lääkkeillä. Kumpaa heidän jälkeensä saapuvat kaipaisivat enemmän: syöttäjää vai avaajaa ja sulkijaa, ovien ja mielen?

Naisten matka sujui joutuisasti vailla sumua, johon saari piiloutui kaivatessaan rauhaa, jota sillä oli viime vuosina ollut kyllin. Saarta oli helppo lähestyä, karikko ei suojellut sen rantoja, sitä ympäröi enimmäkseen syvä vesi, pikkukivet ja hiekka. Tuota syvyyttä laiva nyt halkoi. Näkyvyys oli hyvä ja meri niin tyyni, että sen pinta näytti peililtä. Siihen heijastui taivaalla lentävien lintujen varjoja: meriharakoita, lokkeja ja kihuja. Vaikka manner oli kaukana, linnut lensivät saaren ohi, toivoivat suotuisia ilmavirtoja, jotta saisivat lepuuttaa hetken siipiään.

Emäntä ja ylihoitaja pysyttelivät matkan ajan omissa oloissaan. Toinen neuloi yksiväristä sukkaa, monta kerrosta karhean harmaata silmukka-aallokkoa, toinen luki Anna Fischer-Dückelmannin kirjaa *Naisten siitinelo. Fysiologis-yhteiskunnallinen tutkielma ynnä lääkeopillisia ohjeita*. Moni saareen pian tulevista naisista oli viettänyt

epäsiveellistä elämää. Naisen sairaaloinen siitinelo oli hermoperäinen sairaus, jonka käsittely oli vaikeaa. Ylihoitajalle oli karttunut työkokemusta vasta niukasti, oppi oli tarpeen. Hän halusi tietää yhteiskunnallisista epäkohdista, sillä ne muodostivat perityn taipumuksen kanssa otollisen maaperän sairasmielisyydelle.

» - avioliitossa tapahtuu jonkinlainen hermovoiman siirtäminen, heikompi ottaa vastaan vahvemmalta, vanhempi saa nuoremman kautta jänteveyttä – elähtäneet eli vanhat miehet etsivät nuoria, terveitä vaimoja, heidän kautta virkistyäkseen.»

Ylihoitaja luki, että useat vaimot potivat sukupuolista liikarastitusta, sillä monia miehiä riivasi sairaaloinen siitinelo. Oliko sukupuolivietti jakaantunut mieskunnassa niin, että joku sai kohtuuttoman viettitaakan ja osalle ei jäänyt edes hiillosta? Ehkä myös joitakin naisia oli kuormitettu liiallisilla vieteillä ja he siis vain toteuttivat luontoaan. Ylihoitaja ei voinut kertoa edistyksellisistä ajatuksistaan kenellekään. Hänen ei oletettu ottavan kantaa, ainoastaan tottelevan hoitokäytäntöjä.

Fischer-Dückelmann moitti naisia lapsellisesta epäitseenäisyydestä, houkkamaisuudesta ja tietämättömyydestä, jotka helpottivat miesten itsekkäitä pyrkimyksiä. Silti hän kehotti ylenkatsomisen sijaan säälimään epäsideellisiä naisia, sillä suurinta osaa heistä ei vaivannut kunnottomuus tai sairaaloinen siitinelo vaan moni oli köyhä, heikosti olemassaoloon varustettu uhri. Saaressa ei olisi katalia saalistajamiehiä, naiset saisivat keskittyä potemiseen.

Laiva lähestyi saarta. Suunnitelman toinen vaihe eteni mallikkaasti, laivakello kilahti, köysi heitettiin laiturille ja silmukka kiinnitettiin pollariin. Ylihoitaja sulki kirjansa

tyytyväisenä. Hän saisi saareen monenlaista naissuvun hylkyväkeä, mutta ihmeitä tapahtuisi, siltä hänestä nyt tuntui. Hän veti käsiinsä kätensä ja nautti siitä, miten tiukkoina ne puristuivat sormien ympärille, pitivät hänet aisoissa.

Laiva oli nyt laiturissa. Näinkö äkkiä matka oli taitettu, emäntä ihmetteli eikä tiennyt, että ylihoitaja oli päättänyt ehtiä talolle ensimmäisenä, sen verran kilpailuviettiä tai taikauskoa häneen mahtui. Emäntä huomasi ylihoitajan kiirehtivän, mutta ajatteli hänen olevan muutenkin joutuissa luonne. Emäntä päätteli villasukan, astui laivasta eikä kiinnittänyt huomiota maisemaan. Jos hän olisi silmäillyt saarta, hän olisi ajatellut sen olevan kuin lihasattuma sameassa suolaliemessä, pitkän aavan jälkeen yllättävä ja ainoana merkittävä.

Emäntä keskittyi lastiin, komenteli apupoikia ja kehotti heitä varovaisuuteen. Suurin osa astioista oli kolisevaa peltiä, mukeja ja lautasia, sekä tummuneita aterimia karkealla narulla tiukkaan sidotuissa nipuissaan (*tiukkaan halaukseen*, niin hän oli miettinyt sitoessaan niitä toisiinsa), mutta mukana oli myös herrasväkeä varten kiillotettuja hopeisia haarukoita, veitsiä ja lusikoita lepäämässä sametilla vuoratuissa koristelluissa puulaatikoissaan (säännöllisen välimatkan päässä toisistaan ja vailla kosketusta tavalliseen metalliin, sillä sen seurassa jalometalli tummui, samankaltaiset täytyi pitää toistensa parissa) sekä posliiniastioita, teekannuja, lasikarahveja ja maljakoita. Astioiden jälkeen odotti muonalastin ja liinavaatteiden purku. Onneksi pikkupiiat, nautakarja ja kanat tulisivat vasta ensi viikolla. Hän ehtisi asettua ja miettiä tavaroille oikeat paikat,

sillä kaiken sujuvan toiminnan perusta oli ehdoton järjestys.

Ylihoitaja harppoi polkua eteenpäin. Vasemman kengän nyöri löystyi rusetistaan ja antoi joka askeleella enemmän periksi, kenkä tuskin pysyi jalassa, mutta hän ei malttanut pysähtyä solmimaan nauhaa, jatkoi vain matkaa, vaikka olisi halunnut potkaista kengän pois, riisua sukan ja juosta paljasjaloin kuten pienenä. Nauha roikkui kengästä kuin munastaan kuoriutunut rantakäärmeen poikanen ja oli jo jäädyä ylihoitajan jalan alle mutta säästy viime hetkellä.

Ylihoitaja ei säikkynyt turhia, käärmeet olivat pelkkiä luontokappaleita, pieniä ja vaivaisia. Hänen päänsä ei särkenyt, vaikka ilma oli sähköisen seisahdanut ja odottava, eikä hän huomannut, että meri oli peilityni eikä mistään kuulunut linnunlaulua tai että taivas ja meri olivat matkan aikana hiljalleen vaihtaneet väriä sinisestä harmaaksi aivan kuin emäntä olisi villasukkaa ommellesaan pyöritellyt heille silmukoista myös maisemaa, kerros kerrokselta pelkkää taivaan- ja maankannen yhteen liittävää harmaata. Oli poikkeuksellisen lämmin kevätpäivä. Tuoksui sateelta, päivä enteili ukkosta. Ylihoitaja ei ollut kiinnostunut säästä, hän halusi vain nähdä rakennuksen, valtakuntansa, josta puuttuivat muut asukkaat ja jota ei siksi oikeastaan ollut vielä edes olemassa.

Hän oli kuullut, että kylpyammeet odottivat kellari-kerroksessa. Hän kutsui sitä mielessään kylpyläksi, sillä hän olisi halunnut olla kylpylähotellin johtajatar, ottaa vastaan yläluokkaa ja huviveneilijöitä. Kellarissa oli myös pesuhuone, pyykkitupa liinavaatevarastoineen ja eristyskoppi, jota potilaat sanoisivat lintuhäkiksi. Ensimmäisessä kerroksessa sijaitisivat keittiö, emännän ja talonmiehen

asunnot, apumiesten yhteishuoneisto, päiväsal, jota käytettiin myös ruokailuun, ylihoitajan ja lääkärin työhuoneet, hoitajahuone sekä sairaiden makuusali. Tiiralinnan potilaille ei tarjottu sellimäisiä yksityishuoneita vaan avaraa yhteisöllisyyttä. Kolmekymmentäkaksi sänkyä samassa tilassa oli ylihoitajan mielestä liikaa, mutta siihen piti nyt tyytyä, tarvittaessa asetettaisiin sermit tuomaan edes näennäistä yksityisyyttä.

Yläkertaan oli rakennettu tarvikevaraston ja vierashuoneen lisäksi ylihoitajan ja lääkärin asunnot. Lääkäriellä oli erkkeri-ikkuna merelle. Ikkunalaudalle lähetettäisiin myöhemmin kaksi Staffordshiren posliinispanielia ja salin kattoon lintuhäkki, jonka sisällä istuisi täytetty satakieli, se avaisi suutaan ja laulaisi, kunhan häkin alle piilotettuun soittorasiaan vääntäisi avaimella vetoa. Huoneessa odotti jo kaukoputki, jolla katsella maailmankaikkeutta ja säilyttää suhteellisuudentaju eli tarkistaa, että saari ei ollut ainut, mitä oli olemassa, sillä ihmisellä on taipumus kuvitella omaa päivittäistä, miniatyyrisen rajallista todellisuuttaan ainoaksi universumiksi.

Hoitajilla ja pikkupiioilla oli oma siipensä, jota kutsuttiin Impilinnaksi. Ennen pitkää sen lattia viettäisi kohti kallioita ja merta, sillä rakennus huokaisisi taakkansa alla liian syvään ja painuisi epätoivossaan hieman kasaan aivan kuin joskus voi nähdä ihmisen, jolla jompikumpi olkapää on ylenmääräisestä toispuoleisesta kantamisesta toista alempana.

Tiiralinnan asuinkerrosten päällä lepäsi ullakko, jonne oli varastoitu huonekaluja ja joka toimisi talviajan ja sadekelien pyykinkuivauspaikkana, toisinaan joku kiipeäisi sinne avaamaan puolikaaren alla piileskelevää ikkuna-

luukkua, hengittämään ilmaa, joka oli lähempänä taivasta kuin maata. Ensi vuonna kunnostettaisiin pihan perältä vanha hallintorakennus eli Paviljonki, kuten Tiiralinnan lääkäri Gunnar Berg sitä nimitti, potilaspaiikkojen määrä lisääntyisi, se toisi helpotusta mantereen ongelmiin. Kauempana maisemassa pilkottivat talousrakennus, hevostalli ja navetta.

Ylihoitaja kulki yhä vain eteenpäin, ei huomannut oikealle mäen nyppylän päälle jäävää rauniokirkkoa eikä umpeenkasvanutta polkua, joka vei kohti saaren keskipistettä, ryteikköä ja sen suojissa odottavaa lampea, joka oli kuin saaren tumma silmä. Ylihoitaja ei tiennyt mitään entisistä pelloista eikä vanhasta lehdesniitystä, jossa karja saisi laiduntaa, ei saaren pohjoisosan jyrkän teistä, koillisen pirunpellostä, kohta kukkivista kiurunkanuskeitaista, lehtometsän vehreistä kujista eikä kurtturuusutiheiköistä, piiskoina kasvavista orjanruusuista tai piikikkäistä tyrnipensaista, joita saaren rannoilla kasvoi. Hän ohitti tumman somerikon, merikaalinversot ja laakeat harmaat kalliot, jonne kalastajat olivat kauan sitten hakanneet nimensä pysyäkseen kuolemattomina, tuonne jäi Jacob Israelin kaiverrus. Ylihoitajaa ei kiinnostanut luontomaisema, ainoastaan rakennus, josta tulisi hänen elämänsä keskipiste, työpaikka ja koti. Aistit terävöityivät ennen pitkää, silloin hän huomaisi paahdeniitynyllä haalistunein siivin lentävän ohdakeperhosen, kallion poimussa kuivuudesta käpristyneet käärmeenpistoyrtit, kalojen ja lintujen raadot, tervapääskyn hätääntyneet sydämen lyönnit.

Siinä se nyt oli: *Tiiralinnan parannus- ja hoitolaitos sairasmielisiä varten*, kuten paikan virallinen nimi kuului, vaikka asyylä, turvalaitos eli säilytyspaikka se lähinnä olisi. Ei täällä kukaan parantuisi, niin ylihoitaja vielä ajatteli. Syrjäinen, hylätty luostarisaari oli otettu käyttöön helpottamaan pahenevaa hourulaitosten tilapulaa, ja he saisivat tänne toivottomat tapaukset.

Millä tolalla maailma oikein oli, kun näitä mieleltään särkyneitä ihmisen varjoja oli koko ajan enemmän? Anna Fischer-Dückelmannin mukaan elettiin yleisen ruumiillisen ja moraalisin heikkouden aikaa. Ylihoitaja muisteli kunnanlääkärin vakuuttavia sanoja ja päättäväistä ilmettä: oli kiire kerätä siveettömät, sekavat ja hyödyttömät naiset pois lisääntymästä ja kaaostamasta terveiden säännön mukaista elämää. Maailman parantaminen oli jaloa, etuoikeutettua työtä.

Ylihoitaja seisoi unelmansa kynnyksellä, tunsu maalin ja puun tuoksun. Kivirakennus oli ehtinyt rapautua oltuaan vuosikymmeniä asumattomana ja sään kynsissä, mutta uudelleenrakentamisen tuoksut vahvistivat toiveita ja saivat näkemään rakennuksen moitteettomana. Hän ei välittänyt paikan historiasta, kaikkihan alkaisi nyt, eikä antanut talolla yhä häärievien työmiesten häiritä, nyökkäsi heille pihassa kohteliaasti ja huojentui kuullessaan, että miehet yöpyivät urakkansa ajan hallintorakennuksessa ja rannan tuntuman kalastajamajassa.

Tässä minä, Linnea Söderlund, nyt vihdoin olen, ja astun kohta sisään tämän rakennuksen ensimmäisenä naisena. En aio silmäillä tulevaa työpaikkaani, kerrosta, johon astutaan suoraan ovesta, se on kaikille näkyvää, liian olevaista, kävelen ohi, sillä haluan nousta heti kor-

keammalle, kavuta portaat ylös kohti yksityistä kerrosta, seisoa salin erkkeri-ikkunan edessä, katsoa alapuolellani aukeavaa maisemaa ja merta, kaiken pienuutta. Kunhan nuo työmiehet lähtevät, vielä he yhdistelevät talon hermo-säikeitä ja asettavat ovia paikoilleen, sitten talo saa sulkea huulensa, minulla on avain, ja sen jälkeen minä päätän, mitä talo puhuu ja milloin hengittää tai koska ovi suljetaan. Työpuku, joka tekee minusta arvokkaan, siistin ja siveän, saa odotella viikattuna, esiliina silitettynä, hilkka tärkättyä ja kengät uusissa hiljaisissa kumikannoissaan. Vielä talo on tyhjä ja olen pelkkä mantereen minä, yksi monista. Puku, oma asunto yläkerrassa ja avainnippu osoittavat asemani, erottavat minut talon muista naisista, vaikka vasta he tekevät minusta erityisen. Tuollaisia Linnea mietti tyytyväisenä ja oli hetken turhamainen. Hän riisui hansikkaansa ja pyöräytti nutturasta valahtaneita hiuksia vasemman nimettömänsä ympäri sormukseksi, veti sormen pois ja antoi hiuspyöröylän suoristua, sulki silmänsä.

Talo odotti häntä. Piti muistaa ryhti, pysyä kaiken aikaa vakuuttavasti koossa. Linnea salpasi karkulaishiukset pinnillä aloilleen. Sairaanhoidajan pitkät hiukset tuli olla kauniisti kiinnitettynä. Hänestä ei voinut roikkua mitään kevytmielisiä heilureita, tuulispäitä eikä liaaneja, kaikki piti olla kesytettynä, kiinnitettynä, sidottuna, lankojen tuli olla tiukasti käsissä. Linnea puristi sormet hetkeksi nyrkkiin, antoi lyhyiksi leikattujen kynsien painua ihoon, kapeat puolikuut kämmenissään hän avasi vihdoin oven ja astui sisään.

*Ihmeellinen romaani
hulluiksi leimattujen naisten saaresta*

Saari, jonne linnut lentävät kuolemaan kertoo saaresta, jonne mieleltään sairaat naiset lähetetään parantumaan ja toipumaan, tai pikemminkin unohtumaan. Eletään aikaa, jolloin toivo kamppaili horisontista hiipivän pimeyden kanssa.

Maagiseen realismiin taittuva yhteisöromaani kertoo sekä saaren työntekijöistä että sen potilaista, ihmisistä joiden väliltä rajat alkavat liueta, kun saari alkaa etäännyä mantereesta muutenkin kuin vertauskuvallisesti. Kun ihmeitä alkaa tapahtua, asukkaat kyselevät, voisiko tuomittujen saari olla sittenkin paratiisi.

Kauniilla ja runollisella kielellä Kaukonen luotaa hulluuden määrittelemisen käytäntöjä ja aikojen yli säilyvää ihmisenä olemisen vaikeutta.

84.2

Graafinen muotoilu M-L Muukka

